

L'aventura de **LA LECTURA**

Lectura tendresa

Lectura il·lusió

Lectura descobriment

Lectura emoció

L'opinió dels experts

L'aventura de LA LECTURA

4-7 Lectura tendresa d'1 a 3 anys

Els nadons també ho viuen / Els graons
d'un conte / Com explicar un conte /
L'estimulació primerenca.

8-11 Lectura il·lusió de 4 a 6 anys

A la conquesta del castell / Monstres, bruixes
i companyia / Coses bones i dolentes
dels contes de por.

12-17 Lectura descobriment de 7 a 9 anys

La soledat del lector de fons / Estratègies
per a la lectura comprensiva / Com dissipar
els dubtes dels pares.

18-20 Lectura emoció de 10 a 12 anys

Llegir no és una ximpleria / Les revistes: mil
invitacions a la lectura per a totes les edats.

21-25 L'opinió dels experts

Entrevista: Emilio Urberuaga, il·lustrador /
Entrevista: Jordi Sierra i Fabra, escriptor /
Entrevista: Jaime Campos, neuròleg.

B. I. B.

A bans de saber llegir, els llibres eren, per a mi, com
boscós misteriosos... De sobte la paraula parlada
s'orientava entre els arbres i els matolls, descorria el vel i feia
que davant dels meus ulls apareguessin totes les innombra-
bles mirades, memòries i arbitrarietats que poblen el món.

Ana Maria Matute

*U*na llar sense llibres és com un cos sense ànima.

Ciceró

*L*a lectura és una conversa amb els homes
més il·lustres dels segles passats.

Descartes

L'art de llegir és, en gran part, l'art de tornar
a trobar la vida en els llibres i, gràcies a ells,
de comprendre-la millor.

André Maurois

*H*í ha qui no pot imaginar un món sense ocells,
hi ha qui no pot imaginar un món sense aigua;
pel que fa a mi, sóc incapaç d'imaginar un món
sense llibres.

Jorge Luis Borges

*L*a literatura ens ensenya a mirar dins nostre
i molt més enllà de l'abast de la nostra mirada
i de la nostra experiència. És una finestra i també
un mirall. Vull dir: és necessària. Alguns la consideren
un luxe. En tot cas, és un luxe de primera necessitat.

Antonio Muñoz Molina

La lectura tendresa

A un menut que comença a fer les primeres passes per la vida, el podem ajudar a fer les primeres passes per la lectura: oferint-li llibres i revistes infantils perquè els miri, els toqui, els llepi o els mossegui, i explicant-li els primers contes amb afecte i tendresa. Durant tota la vida, associarà la lectura a aquests moments.

d'1 any
a 3 anys

Els nadons també ho viuen

Quan hi ha un conte pel mig, entre un nadó i la seva mare o el seu pare es produeix una comunicació riquíssima. La mare de la Sònia (20 mesos) ens ho explica...

La Sònia gateja per la moqueta. Jo sec a terra, a prop d'ella. De sobte, s'aixeca, se'n va cap al cistell de les joguines i agafa un conte. Tota decidida, me'l posa a les mans amb una ordre muda, terminant, que jo endevino de seguida: "Llegeix!". Obeeixo de molt bon grat: "El petit Leo espera el pare, tan aviat com el vegi venir correrà a amagar-se". La Sònia s'ha posat entre el conte i els meus braços i gairebé frega la pàgina amb el nas.

La rialla de la Sònia

La meua filla m'assenyala amb el dit allò que li interessa més: el mico de peluix del nen, que també espera el pare del petit Leo assegut a la finestra. La Sònia deixa anar una rialla. Què li deu fer tanta gràcia, del mico? Em pregunto si la Sònia distingeix entre un ésser humà i un ninot.

D'una estrebada, em pren el llibre, el sacseja i me'l torna a donar: "Continual", m'indica amb el cap. Ella sap que si mira aquest petit objecte, el llibre, jo li descobriré tota la història. Continuo: "En Leo bufa al vidre. Oooh, ara sembla que hi ha boira!". Crec que és difícil que entengui què és "la boira", encara que aparegui en la il·lustració. Però a la Sònia no l'amoïna gens, això, i repeteix: "Oooh!". La fascina el so "o" i posa la boca ben rodona, tant com pot, exageradament, per pronunciar-lo. Després, bufa com una màquina de tren fins que totes dues esclatem de riure. "En Leo neteja el vidre ben de pressa per viure si arriba el pare".

La Sònia passa la pàgina, té pressa per saber què passa. Però la imatge ha canviat: ara tenim en Leo darrere

d'una finestra, com el seu pare el veuria des del carrer. El canvi de pla l'ha desorientada, i passa a la pàgina següent.

Això es complica...

Però el pare no arriba. "En Leo diu: Ooh, ha sortit la Lluna! I el pare, on és?".

La Sònia deixa anar un torrent de paraules. Està inquieta. I si no torna? Que potser en Leo (o la Sònia...) avui ha estat dolent i és per això que el pare no ve?

La Sònia s'esmuny com un gat i em deixa plantada per llançar-se sobre les seves joguines. Queda clar que la lectura s'ha acabat. Quina llàstima, m'hauria agradat arribar fins al final perquè la nena no s'hagués quedat amb aquesta sensació d'angúnia! Però no he d'insistir. Després m'adono que la Sònia juga a amagar les joguines i a trobar-les amb un "oh!" de sorpresa. Em sembla que intenta superar "el mal moment". Sí, al cap de pocs minuts, torna a portar-me el conte... A la darrera pàgina, anuncia com una notícia molt important: "Aquí hi ha el pare!", cosa que la Sònia ja havia descobert a través de la il·lustració. Quin descans!, per a mi, per a la Sònia... i per a en Leo, que arrenca a córrer amb el seu mico. Perquè en Leo no en té prou que el seu pare arribi, vol jugar a fet i amagar. Ara el pare (que ha estat "amagat" tant temps) haurà de buscar-lo a ell.

Una altra vegada!

Després de tantes emocions, la Sònia s'ha quedat mig adormida sobre el meu pit, amb el conte a la mà. Em sento satisfeta de la sessió de lectura perquè sembla feliç. Però la Sònia és

IDEES ÚTILS

- Quan llegeixis un conte a un nen, pren-te el temps que calgui.
- Fes-lo seure al teu costat. Lectura i tendresa plegades.
- Quan et demani que li llegeixis un conte, no el facis esperar. Estigues per ell tan aviat com puguis.
- No li imposis una lectura si no en té ganes.
- No canviïs les frases d'un conte que ja has llegit. A ell li agrada escoltar exactament la mateixa història. Ho necessita.
- Durant la lectura, "no esborris" les paraules que et semblin massa difícils per a ell. Li permetran ampliar el seu lèxic. I les paraules "misterioses" alimentaran la seva imaginació.
- No li expliquis tot el que hi ha a la imatge. Deixa que ho descobreixi.
- Deixa que toqui els seus llibres tant com vulgui, encara que els faci malbé. Però abans ensenya-li a estimar-los. De mica en mica aprendrà a respectar-los.
- Per a ell i per a tu, la lectura ha de ser un plaer compartit.

incansable: obre un ull, em dóna el conte i em mana a la seva manera, sense paraules: "Llegeix!". Una altra vegada? "No t'estimes més un altre conte, vida?". Vol exactament el mateix. Fins a tal punt, que quan m'equivoco i llegeixo: "Aaah, ha sortit la Lluna!", la Sònia em corregeix tota empipada: "Oooh! Oooh!". No puc canviar ni una sola lletra. ■

Els graons d'un conte

Què és "llegir", per als menuts? Quins llibres triem per a ells? Quines característiques han de tenir les il·lustracions?

En primer lloc, per a un nen, "llegir" és reconèixer. Veu els objectes reals, els coneix. Però quan mira les imatges d'un llibre i comença a identificar els objectes, aleshores desenvolupa una activitat mental molt més elaborada, perquè allò que té al davant no és l'objecte, sinó la seva representació. Ha entrat en l'àmbit simbòlic. Un graó importantíssim que li permetrà passar a la paraula escrita.

Després, reconèixer-s'hi

"Llegir" és també identificar-se amb un personatge, implicar-s'hi afectivament, ser capaç de comprendre el que diu i de fer pròpies les seves vivències. Els menuts perceben molt bé un contingut elemental, essencialment afectiu. Veuem que el personatge riu, plora, sent... Les moixaines del pare Òs tenen el poder de commoure'ls.

El simbolisme

"Llegir" una imatge és també tenir accés a un conjunt de convencions gràfiques: representem l'aigua amb una taca blava, i el nen, als 2 anys, fins i tot abans, ja és capaç d'imaginar l'aigua quan veu un signe gràfic que la representa.

El valor de les imatges

Però accedir a la lectura d'imatges no és una tasca d'un dia i depèn del desenvolupament intel·lectual i afectiu de cada nen, i també de l'estimulació que rep. Tots són diferents, però viuen etapes similars. I als 18 mesos no podem donar a un nen un llibre amb dibuixos complicats. L'escaient és un

llibre amb il·lustracions que no presentin dificultats de percepció: un tema central amb imatges senceres i netes en un escenari clar, comprensible i no excessivament gran. Aquests imperatius no tenen per què condemnar les il·lustracions a la pobresa. Hi ha molts il·lustradors que combinen a la perfecció la simplicitat amb la bellesa, l'expressivitat, el moviment, l'humor, la varietat...

El fil de la història

Els primers llibres per als primers "lectors" són llibres, fonamentalment, d'imatges que a penes expliquen una història. Aquestes lectures d'imatges que es miren, es parlen i es comenten entre infant i adult constitueixen una etapa important que demostra que hi ha diferents possibilitats d'utilització dels llibres en edats molt primerenques. Però la vertadera lectura d'un llibre d'imatges, un "graó" més amunt, implica passar per la llengua escrita: escoltar els textos, encadenar i comprendre la història d'un mateix personatge que apareix en cada pàgina en diferents moments de la seva vida i suposar allò que s'esdevé entre una imatge i l'altra, "omplint els buits", és a dir, els moments de transició que no tenen il·lustració però que són completament necessaris en la lògica del conte.

Establir una relació entre les vinyetes, imaginar els "buits", articular les escenes representades i, sobretot, donar a tot això un sentit únic és la missió del text o de la paraula de l'adult que instintivament comenta

quan comparteix el llibre amb el nen, contempla una imatge i passa la pàgina per veure la imatge següent. La presència del text canalitza la lectura i redueix les possibilitats gairebé infinites d'interpretació de la imatge perquè cada part s'entengui d'una sola manera i el conjunt sigui lògic i coherent. Els episodis encadenats i articulats proporcionen al conte un començament, un desplegament i un final. Al nen, li encanta trobar-se amb el personatge del seu conte preferit una vegada i una altra. Es creen veritables lligams d'afecte i la necessitat de tenir a prop un llibre amic. El "lector" comença a seguir la narració i li agrada.

Paraules amb música

La poesia i la música dels textos formen part de la incipient aventura de la lectura. El text no s'ha de limitar a comentar l'escena, ha de suscitar emoció i introduir paraules noves, a manera de petit impacte lingüístico-musical. Les paraules aporten emoció, sentiments, pensaments, anticipen l'acció. S'ha de potenciar l'efecte sorpresa perquè produeix reaccions molt positives en els petits, per això és important variar els estils. El nen no entén tot el sentit d'allò que escolta, però no hem de donar massa importància a les paraules difícils. Sempre que puguin intuir-ne el significat pel context de la frase. Per la seva sonoritat, les paraules aporten imatges, fan tornaveu. I el nen es deixa endur tant per la melodia de la veu com per les imatges. Navega profundament abstrèct en la seva particular forma de llegir. Si li llegim el conte a poc a poc, li permetrem assaborir-lo, amarar-se'n de les paraules i de les imatges, afavorirem que tingui lloc un encontre feliç. ■

COM S'HA D'EXPLICAR UN CONTE

Virginia González. Professora d'Educació Infantil

Com que els primers encontres del nen amb la lectura són summament importants, cal cuidar-los. El paper de l'animador és fonamental perquè l'encontre entre el nen i els llibres sigui un fet agradable. Per aconseguir-ho, cal perdre la por al ridícul i convertir-se en un autèntic "mestre de cerimònies", ser expressiu, imaginatiu i divertit, i donar a la narració un toc personal que deixi empremta en la seva "audiència". Com fer-ho? Per començar, el narrador s'ha de deixar captivar pel relat si vol aconseguir captivar els oients. S'han de transmetre els fets com si fossin una aventura viscuda personalment, i atenir-se, entre altres, a les pautes següents:

- Si pot ser, els nens haurien de seure còmodament en semicercle, de manera que es vegin tots entre si i puguin gaudir del moment.
- Fer un to misteriós, expressiu o d'entusiasme, d'acord amb el que exigeix el relat, i adaptar el to de la veu a les característiques dels diferents personatges i situacions. Fins i tot és recomanable que el narrador faci servir algun accessori (per exemple, un barret o una capa) per donar més realisme a la posada en escena.
- Cuidar la nitidesa i la precisió del llenguatge i de l'articulació, de manera que no faltin ni sobrin

paraules, i anar intercalant moments de silenci que permetin que el nen "paeixi" els esdeveniments que va escoltant.

■ Mantenir un ritme viu i intercalar gestos, cançons..., de manera que no decaigui l'interès dels nens.

■ Recórrer sovint als elements fàctics ("sabeu què va passar?", "què us sembla?") per afavorir la participació del menut.

L'hora del conte no és tan sols la d'explicar una història. És un moment màgic en el qual oient i narrador es fan còmplices.

L'estimulació primerenca

"L'estimulació ha de començar quan la funció que esperem que aparegui no apareix"

Els canvis que tenen lloc al cervell infantil els primers anys de vida són espectaculars. Més important que el ràpid augment de volum –el perímetre cranial creix a raó de mig centímetre per setmana durant els primers quatre mesos– és el fet que, des del moment mateix de naixement i mitjançant les informacions que arriben de l'entorn a través dels sentits, les neurones es van posant en contacte entre si, i aquesta intercomunicació va establint unes xarxes cada cop més denses que permetran la transmissió d'informació.

"Cap al desè dia de vida, la informació que prové de l'entorn ha creat prou connexions neuronals com perquè el nadó sigui capaç de fixar la vista i seguir un objecte en l'espai", explica el doctor Jaime Campos, neuròleg. Al mes, ja somriu. "És clar –continua l'especialista–, no és un somriure social: el nadó es limita a imitar la mare, i si la mare no somriu, el nen no aprendrà aquesta conducta".

La maduresa del sistema nerviós i el desenvolupament intel·lectual d'una persona depenen de factors orgànics associats a l'herència genètica, però, alhora, aquests factors reben la influència de l'entorn, que si és prou estimulant, produirà respostes que potencien la funció intel·lectual. Encara que el cervell madura al llarg de tota la vida, els quatre primers anys són crucials per construir els fonaments sobre els quals s'assentaran conductes cada cop més elaborades. És el moment en què apareix el llenguatge, el de les primeres relacions socials i l'arribada del nen a l'escola infantil. "Si el menut no té aquests fonaments quan ha de tenir-los, estarà més desvalgut i tindrà més probabilitats de patir trastorns d'aprenentatge", puntualitza el doctor Campos.

"En aquesta etapa, el cervell és molt plàstic, és a dir –aclareix el neuròleg–, sensible a l'aprenentatge i, per això mateix, també vulnerable a coses

que en altres èpoques no tindrien influència". D'aquí, la importància d'una estimulació adequada. Un excés d'estimulació pot ser tan contraproduent com la falta d'estímuls.

"Hi ha nens i nenes hiperestimulats que són capaços de llegir als 2 anys i mig, i uns altres a qui aquest mateix nivell d'estimulació pot produir un trastorn d'aprenentatge de la lectura molt més sever que si no els haguessin pas estimulat aleshores", assenyala el doctor Campos, que prefereix el terme "estimulació primerenca" per damunt del d'"estimulació precoç".

"Precoç vol dir 'abans de'. I l'estimulació –explica– ha de començar quan la funció que esperem que aparegui no apareix. No abans. Per això prefereixo parlar d'estimulació primerenca, perquè això suposa ajudar el menut perquè, en el moment en què ha de ser capaç de realitzar una funció, disposi dels mitjans i de les circumstàncies escaients per exercir-la".

La lectura il·lusió

Perquè un nen aprengui a llegir, cal, en primer lloc, que vulgui fer-ho. I per despertar aquest desig, no hi ha res millor que explicar-li interminables històries d'animals o llegir-li contes de bruixes, princeses i follets, també a les vacances. Aquests i altres relats posaran en marxa la seva imaginació i l'animaran, quan sigui el moment, a explorar per si sol l'apassionant món dels llibres.

**de 4 anys
a 6 anys**

A la conquesta del castell

Aprendre a llegir és un procés molt complex. Un motiu més per transformar-lo en joc i plaer per als moments d'oci.

L'adquisició de la lectura demana esforç. Abans de començar el procés, el nen ja endevina el repte colossal que representa aquest aprenentatge. Ho percep a través del desig, més o menys vehement, dels adults que l'envolten perquè comenci a llegir d'una tirada. I aquest desig pesa massa per a un nen de 4 a 6 anys d'edat.

Llegir és voler i és poder

Els nens, intueixen que saber llegir és una condició imprescindible per participar plenament en l'entramat social i cultural dels adults? Llegir és una arma d'alliberament, de poder, una autèntica conquesta històrica que el nen d'avui ha de fer seva. Però llegir és una activitat complexa que, alhora, exigeix la confluència d'altres activitats mentals diferents: estar atent al codi, al sentit, a totes dues coses al mateix temps... L'afany dels pares i dels mestres no és prou. Fa falta que el nen mateix ho desitgi. Ara bé, si li han llegit contes des dels primers moments de la seva infantesa, hi ha moltes possibilitats que tingui ganes de fer-los seus completament, de dominar-los llegint-los ell mateix, de ser autònom en la lectura. El nen serà lector si, a més a més, li

donem el temps necessari. Anticipar etapes, encara que sigui amb la millor intenció, comporta el risc de trencar el ritme. Per això, el mestre ha de fer comprendre als pares que és una feina inútil obligar els nens a repetir paraules soltes, sense sentit, o posar-los a desxifrar codis que no entenen. Per copsar el seu interès i que ho passin bé, el que els pares poden fer és llegir amb ells... des dels titulars d'un diari fins a les indicacions d'una etiqueta. De textos, n'hi ha pertot arreu, a l'abast de qualsevol mirada. I volen dir alguna cosa. Què? Als nens els encanta descobrir-ho amb el seu pare o la seva mare, de mica en mica, tot jugant. Però sense córrer més del compte. Perquè no tots els nens aprenen a llegir en el mateix temps.

Cal llegir-los contes

Els nens que tenen problemes insalvables per aprendre a llegir són, generalment, aquells que no han vist mai llegir els seus pares, o bé aquells a qui no els han llegit contes. Com sabran que llegint descobriren un missatge? Cal llegir-los contes, moltes vegades, perquè comprenguin que en cada llibre hi ha una història. Arribar al final i veure com acaba és un plaer... Un plaer que és, alhora, la motivació per a l'aprenentatge i la

recompensa de l'esforç.

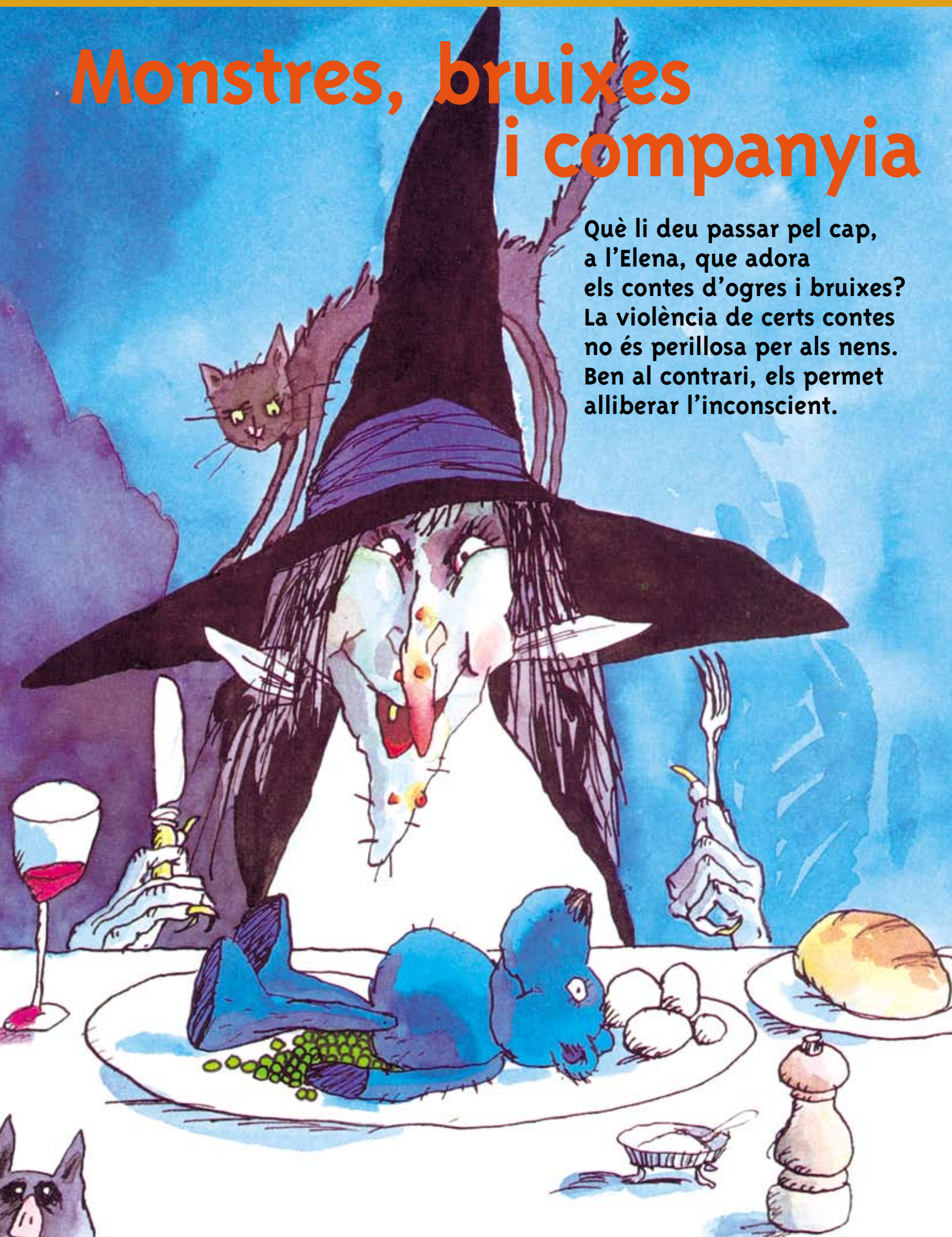
Ensenyar a llegir correspon a l'escola, però els pares poden preparar el camí i consolidar les bases de l'afició a la lectura. ■

IDEES ÚTILS

- Anima'ls a llegir cada dia.
- No interrompis la lectura d'una història un cop començada. Per estructurar-la, el nen necessita un principi, un desplegament i un final.
- Els contes de por són útils: ajuden el nen a projectar la seva angoixa i agressivitat envers els personatges.
- Els contes d'animals no són intranscendents. Serveixen perquè els nens hi vegin reflectides les seves vivències sense traumes.
- No els hem d'atabalar amb històries "amb problema", perquè necessiten evadir-se de la realitat, somiar i deixar volar la imaginació. Però si passen per una situació difícil, podem explicar-los una història que tracti el problema amb delicadesa perquè ells l'entenguin en la seva mesura.
- No hem de repetir-los que han d'aprendre a llegir per estudiar i treure bones notes.
- Si després d'escoltar un conte el nen en vol parlar, convé fer-li cas. Però hem d'evitar fer-li preguntes sistemàtiques per veure si l'ha entès. Si volem analitzar-ho tot, desapareixerà la màgia.

Monstres, bruixes i companyia

Què li deu passar pel cap,
a l'Elena, que adora
els contes d'ogres i bruixes?
La violència de certs contes
no és perillosa per als nens.
Ben al contrari, els permet
alliberar l'inconscient.

Les coses bones i dolentes dels contes de por

A molts adults els amoïna, fins i tot els indigna, que els nens escoltin contes que consideren cruels i nocius, quan ells mateixos ho han passat molt bé llegint *La Caputxeta Vermella* i altres “crueltats” semblants durant la infantesa. No sembla que aquesta mena de contes hagi representat pas cap perill. Aquestes no són les històries que generen angoixes. Les pors existeixen, són una realitat per al nen, i no les entén. Els contes parlen de les pors, les fan visibles i, d'alguna manera, ajuden a superar-les. Els contes són alliberadors, com diu Bruno Bettelheim en el seu cèlebre *Psicoanàlisi dels contes de fades*. Els contes transformen en imatges, en paraules, les pressions i els conflictes inconscients, difícils de suportar a causa de l'ansietat que generen. El nen s'allibera de les seves pors i de les seves angoixes projectant sobre els personatges de paper els seus propis sentiments agressius, els seus terrors, sobretot els que apareixen en els malsons:

no és el nen-lector, sinó l'ogre qui trenca la porta de l'armari a cops de peu. No és al nen-lector, sinó al follet a qui castiguen per fer rebequeries... Quin descans per al nen no estar involucrat directament en el problema! No s'ha de tenir por de la “por” que el conte suscita en el nen. Per què renunciar a la tranquil·litat i la felicitat que li espera al final? A més, plantar cara a les pors és créixer. ■

Entrevista a María del Mar García Orgaz Psicòloga clínica

1. Sembla que els contes de por són positius per als nens, gairebé terapèutics en l'edat de la fantasia (4-6). En quins casos poden ser nocius?

En aquestes edats (4-6 anys), quan el nen té algun problema important i quan la por que es transmet és molt intensa. Perquè en aquesta edat, encara no distingeix del tot la fantasia de la realitat. Per això, a un nen que pateixi terrors nocturns li impactarà molt veure monstres i ogres, i patirà amb aquestes imatges. De la mateixa manera, un nen que acaba de perdre el pare o la mare ho passarà malament amb el conte de Hansel i Gretel.

2. Produeix el mateix impacte, els mateixos efectes, veure imatges que fan por en els llibres i en la pantalla?

Les imatges de la televisió s'imposen més, són més violentes, diríem que poden espantar més perquè agafen l'espectador desprevingut, passiu. A més a més, el monstre que es veu en la pantalla és el limitat en la imaginació del dibuixant, que potser no té res a comunicar i deixa impassible o provoca terror sense evocar cap significat profund més enllà de l'ansietat.

Davant d'un llibre, el lector es pot preparar, té una certa disposició, és més actiu, la seva fantasia pesa més que la de l'escriptor. I no produeix tanta tensió perquè les imatges van sorgint de manera més lenta i, arribat el moment de més tensió, és més fàcil tancar el llibre que no pas apagar la tele o sortir del cinema.

3. En els contes infantils, els dolents de sempre, bruixes, ogres, monstres, han de ser dolents i els bons, bons? Què passa si l'ogre és bo?

Doncs que al nen no li agrada. Entre els 4 i els 6 anys, el nen espera un final feliç. En aquesta edat, els nens són extremistes. Potser els agradarà si ho veuen com un final feliç, com per exemple el dolent que es converteix en bo. En una altra edat en què els nens són més flexibles de pensament, els pot resultar divertit, fins i tot els pot agradar el fet que un dolent a vegades sigui bo. O que un mateix personatge sigui el dolent o el bo, en funció de qui el jutja.

4. Fins a quina edat interessa aquest tipus de contes?

A alguns nens, no els deixa d'agradar mai, i passen a les novel·les de terror. I a alguns nens, mai no els agradarà especialment aquest tipus de literatura.

5. Com s'explica l'èxit de les novel·les per a lectors a partir de 8 anys que tenen l'únic objectiu de fer-los tremolar?

En aquesta edat, el nen està més organitzat psíquicament i discrimina més entre fantasia i realitat. És una edat obsessiva, en la qual el nen necessita ordenar les seves tendències contradictòries. Els seus pensaments plens de bons desitjos els veu expressats en “els bons”; els seus impulsos destructius, els temors, les gelosies, en “els dolents”. D'aquesta manera, dona forma als seus desitjos més pregons. Satisfà els seus desitjos més íntims dintre de la fantasia. Les històries estrictament realistes van contra les experiències internes del nen, els para atenció, però no n'extreu un significat personal. Mentre que en les novel·les de terror, la informació s'adreça a les parts de la seva personalitat en desenvolupament: al vessant racional i a l'emocional.

Castells vells, coves fosques, habitacions tancades, boscos impenetrables... suggereixen alguna cosa oculta que ens serà revelada. Llocs estranys, remots, distants, suggereixen una viatge cap a l'interior de la nostra ment, l'inconscient. L'element fantàstic ajuda al nen a manejar els problemes inconscients que l'obsessionen, i d'aquesta manera li permeten enfrontar-se a la realitat.

La lectura descobriment

Atenció!

La gran aventura
de la lectura autònoma
ha començat.

Qui parla de por?

Serà un viatge
fantàstic, sense
decepcions, feliç...,

si el nen descobreix
que pot posar

en marxa,

com vulgui

i quan vulgui,

la fabulosa màquina
de la imaginació.

No s'ha d'interrompre
un nen abstret

en la lectura:

acaba de començar

un llarg viatge...

de 7 anys
a 9 anys

La soledat del lector de fons

Hi ha persones que no demostren el més mínim interès per la lectura. Qüestió de temperament, de medi...

Hem de tenir en compte que parlem d'una activitat contemplativa que requereix concentració: reflexionar sobre les paraules, rebre passivament el pensament d'un altre... La lectura implica un cert silenci, aïllament, immobilitat, dedicació única.

N'hi ha que no suporten bé aquest tipus d'exigències. Necessiten activitats sensorials, manuals, concretes; aire, espai, moviment.

Per a uns altres, les paraules són eines: serveixen per explicar, demanar, respondre, i mai no s'embarcaren en la lectura d'una història imaginària. Potser ningú no els ha convidat a descobrir la màgia d'un conte. Als 7 anys, els nens i les nenes ja llegeixen, però els fa falta temps per saber "utilitzar" realment els textos escrits. Perquè saber llegir és triar la lectura, entendre-la ràpidament, ser capaç d'aprofitar-ne el contingut, enriquir-los amb altres informacions, relacionar... Un nen de 7 anys no paeix qualsevol llibre. El lector novell i solitari necessita textos a la mesura de les seves capacitats. Textos adequats a la seva sensibilitat que tinguin en compte la seva lenta progressió. Es tracta que compregui el que llegeix, que s'ho passi bé i es quedi amb ganes de tornar-hi.

Què podem fer els adults?

Podríem començar per considerar tot allò que ens impulsa a triar un llibre. Nosaltres toquem el llibre, el fullegem. L'aspecte té la seva importància, i també el paper i el nombre

de pàgines. Fa ganes manipular-lo? Com és la lletra? Fem la tria tenint en compte un seguit de criteris gairebé inconscients, que hem establert després d'experiències positives i negatives. Però els nens no gaudeixen d'aquests privilegis, no tenen dret a tocar: "Tenen les mans brutes", "fan malbé els llibres", "els desordenen". I no obstant això, els imposem: "Aquest llibre està molt bé per a tu", "has de llegir molt per llegir bé".

En principi, ajudar un nen a ser lector és ajudar-lo a trobar el seu camí en l'intricat bosc dels llibres. És fonamental que sigui ell, o ella, qui descobreixi què vol, què li agrada.

Nosaltres orientem, ells trien

Si sovint no arriba al final d'una història, no és pas per inconstància. Senzillament, al nen no li ha interessat, no l'ha motivat. Potser una altra història...

Per ajudar el lector, cal conèixer bé les seves preferències i la seva sensibilitat. Li agraden els animals, la ciència-ficció, la prehistòria, les aventures...? És important fer-li una proposta variada. Si al nen li interessa el tema, s'esforçarà per comprendre el text al qual es refereixen les imatges que veu. Perquè, sens dubte, les imatges són decisives en un primer moment. Un cop davant d'un llibre que ve de gust, el lector ja autònom però principiant i lent, encara necessita ajuda durant una temporada. I hem de procurar suplir la seva falta de pràctica perquè no perdi el sabor i l'encant del conte.

Podem deixar-lo començar la història, després llegir-li'n una part per avançar i que la repregui després. A vegades, li ve de gust compartir el seu plaer i parlar del conte, comentar, explicar... Però si la lectura l'ha atrapat, val més no destorbar-lo en la seva interessant solitud. No hi fa res si llegeix malament, si fa errades o no ho entén tot. Ja s'anirà corregint a mesura que trobi el sentit d'allò que llegeix. Perquè no està fent un exercici de lectura. Està descobrint la lectura.

Els gustos són molt personals i s'han de respectar. Tanmateix, els problemes són més o menys comuns a tots els lectors de 7-8 anys.

Uns problemes són evidents; d'altres, no tant.

Què els separa de la lectura?

Repasar la informació que han fet arribar els lectors mateixos pot aclarir les causes de la seva falta d'entusiasme per la lectura.

El primer contacte

- El tema no els interessa.
- No passa res en les primeres pàgines. És avorrit.
- No comprenen bé el plantejament de la història.
- Els costa imaginar-se l'escenari.
- No saben qui és qui, ni quina és la seva relació en la història.

El text

- No saben qui parla en cada moment.
- Hi ha massa paraules desconegudes que trenquen la comunicació.
- El llenguatge és complicat, i la lec-

B. I. B.

tura els exigeix un esforç extra. Es cansen de desxifrar.

- Hi ha recursos literaris adults.

L'argument

- El conte comença bé, però l'argument es complica, com un laberint. Acaben perduts.
- La història no té ritme.
(El lector principiant necessita una estructura relativament simple, i percebre que l'interès de la història va augmentant, que hi ha un desplegament i un desenllaç).
- No hi ha protagonistes amb força.
- Hi ha massa personatges.

La part gràfica

- El conte quasi no té il·lustracions.
(En l'etapa compresa entre els 7 i els 9 anys, l'aspecte visual és important. Necessiten la relació text-imatge).
- Les pàgines són molt grosses, tenen massa text. (Necessiten espais blancs, un text airejat).
- Les lletres són molt petites; la interlletra (espai entre lletres) és molt tancada; l'interlineat (espai entre línies), molt estret.
- Les il·lustracions estan davant o després dels textos corresponents i no completen la informació.

La llista és oberta, perquè pot ser interminable. Però tenint en compte que l'oferta de la lectura és molta i molt bona, necessitem posar-nos en el punt de vista del nen, amb la mateixa actitud i interès que quan estem a punt de fer-li un regal, el més bonic, el que el farà més feliç. Si malgrat els nostres esforços no aconseguim que un nen llegeixi a partir dels 7,8,9 anys, no perdem l'esperança. Potser als 12 o 15 anys descobreixi una lectura interessant: una novel·la, una revista, un llibre científic, un còmic... i a partir d'aquí arrenqui la història d'un lector entusiasta. ■

La lectura comprensiva

Una eina de coneixement

Virginia González

Psicòloga escolar i professora d'Educació Infantil

La lectura no és tan sols un procés de descodificació. Comprendre el significat de les paraules aïllades aporta poc, perquè el missatge del text rau en la relació que existeix entre elles. Només quan s'extreu el missatge i s'integra en els coneixements propis es pot parlar de

comprensió.

Els hàbits de la lectura comprensiva s'adquireixen abans dels 11 anys, i més ràpidament en la lectura silent, ja que l'atenció no s'ha de repartir entre la pronúncia, els signes i les idees. Es tracta d'un procés individual, diferent en cada subjecte, que

depèn de molts factors –de l'estructura o dificultat del text, dels motius que impulsen a llegir, dels coneixements previs del lector, de les seves actituds, de les seves característiques personals, etc.– i que suposa les habilitats de percebre, interpretar, memoritzar, organitzar i valorar. ■

ALGUNES ESTRATÈGIES

1. Crear un ambient còmode i assegurar-nos que el nen no té cap problema visual o auditiu.

2. Anticipar-se a la lectura: si saben abans quins són els aspectes que ens interessin i quines són les parts fonamentals del text, l'actitud dels nens serà més activa i la concentració més bona.

3. Analitzar l'estructura del text els ajudarà a descobrir la idea principal: frases importants, frases secundàries, paraules clau, ordre de successió de les idees, relacions entre elles... Hi ajudarà molt subratllar i fer esquemes. En els primers nivells educatius, els resums es poden substituir amb dibuixos.

4. Aclarir el significat de les paraules que desconeixen: deduint-lo del context mateix o fent servir el diccionari i triant l'accepció més escaient.

5. Fomentar un interès permanent per la lectura i oferir-los textos atractius i permetre'ls que en parlin.

6. Fer servir la lectura en

altres activitats d'oci perquè en vegin la utilitat.

7. I un gavadal d'exercicis divertits: descobrir absurds, interpretar dibuixos i his-

torietes, dibuixar un text llegit, dibuixar instruccions o els passos necessaris per fer alguna cosa, seguir ordres per escrit, endevinalles, etc.

Els dubtes més habituals

Tant preocupa que els nens llegeixin massa com que no llegeixin gens i, no cal dir-ho, allò que llegeixen. Una ajuda als pares per aclarir els seus dubtes.

El meu fill llegeix llibres «de nadó»

Potser li ve de gust llegir aquests contes perquè li recorden emocions de quan era petit. Si en té ganes, permeteu-li que els llegeixi! En la lectura, com en moltes altres coses, progressar no és tan sols acumular coneixements nous, sinó també tornar a pensar en els que un ja té. I a més a més, un bon llibre té sempre diversos nivells de lectura i pot interessar a lectors de diferents edats.

Destrossa els seus llibres

És habitual que això ho facin els nadons, que fan servir les mans i la boca abans que res per descobrir el món... i els llibres. Però als 7, 8 o 9 anys, ja no és pas tan normal. De tota manera, hi ha diverses maneres de destrossar un llibre. Si escriu el seu nom a la primera

pàgina, el subratlla o fa anotacions al marge de les pàgines, vol dir que aquest llibre li agrada. I si el trenca, n'arrenca pàgines o el trepitja? Doncs potser té les seves "raons" per destrossar-lo: que l'hagin obligat a llegir-lo o que no li agradi gens ni mica.

Sempre llegeix els mateixos

No és necessàriament una pèrdua de temps. Rellegeix un llibre perquè li agrada, perquè vol sentir-lo una altra vegada, perquè cada cop el veu d'una manera diferent i en descobreix detalls nous. Quan un nen torna a demanar el mateix llibre, és perquè es tracta d'una bona història. El costum de rellegir també té una explicació psicològica: rellegir les mateixes històries dóna als nens una certa seguretat en un món on tot canvia sempre, sobretot, si en la seva vida quotidiana hi ha una manca d'estabilitat.

Encara vol que li llegeixin en veu alta

No es tracta d'un caprici, sinó d'una necessitat, encara que ja sap llegir.

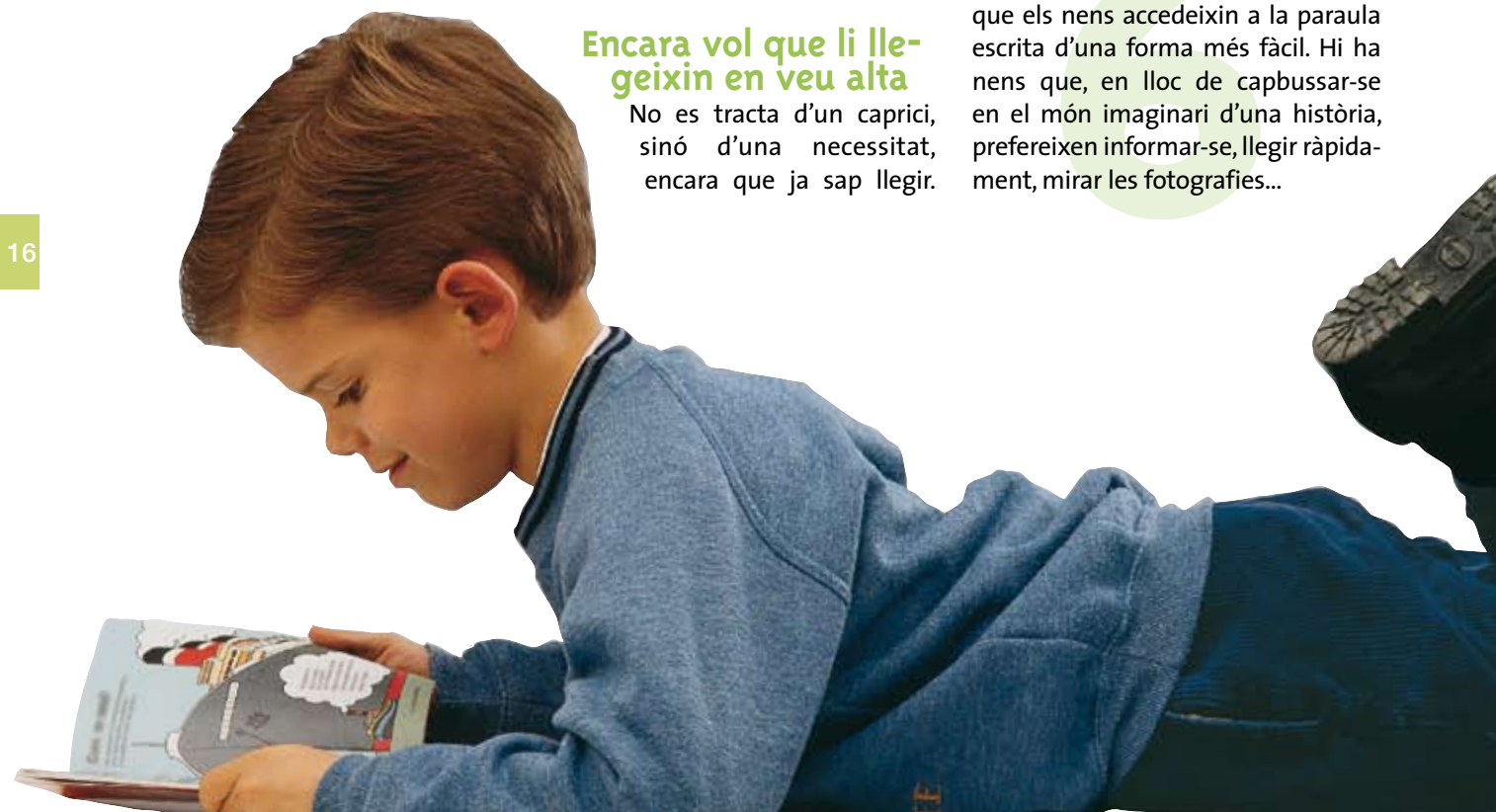
Cal preparar la transició. Per exemple, que el pare o la mare llegeixin un capítol i ell un altre. O que comencin a llegir-li una història apassionant abans de dormir i a l'hora d'apagar el llum li prometin que l'endemà continuaran llegint plegats. Segur que, impacient per saber com continua la història i ja capaç de llegir pel seu compte, devorà diverses pàgines abans d'adormir-se.

Només llegeix tebeos

No vol altra cosa que Mortadelo i Filemón, Astèrix o Tintín? Bé, val més que llegeixi tebeos per gust que no llibres per imposició, que no li vénen de gust i que poden fer-li avorrir la lectura. Deixem-lo fer amb els seus tebeos, però també posem al seu abast altres llibres i...revistes!

Només llegeix revistes

Les revistes, com els tebeos, permeten que els nens accedeixin a la paraula escrita d'una forma més fàcil. Hi ha nens que, en lloc de capbussar-se en el món imaginari d'una història, prefereixen informar-se, llegir ràpidament, mirar les fotografies...

Una bona revista proposa moltes formes de lectura i molts temes. El plaer de llegir no es troba només en les històries fantàstiques!

Diu que li fan mal els ulls quan llegeix

Potser no és un pretext per no llegir. Un de cada set nens té problemes als ulls. Si es queixa de molèsties als ulls o de mal de cap, el millor és portar-lo a l'oftalmòleg, sobretot si, a més a més, percebem altres símptomes, per exemple, si llegeix amb el llibre arran del nas, si se salta una línia o llegeix dos cops la mateixa, si es cansa molt aviat, etc.

No llegeix mai

No se'l veu mai amb un llibre a les mans i els que porta de la biblioteca els torna sense haver-los obert. No ens amoïnem! És normal que als 8 o 9 anys prefereixi jugar que no pas estar assegut llegint. I que s'estimi més envoltar-se de persones reals abans que de personatges imaginaris.

És precipitat dir que a un nen de 7, 8 o 9 anys no li agrada llegir. Potser li agrada i no ho sap perquè mai no li han proposat llibres que li interessessin prou.

Llegim-li històries. Potser la vocació de lector se li despertarà més endavant. ■

La lectura emoció

En la preadolescència, la música, l'esport i la televisió tenen un poder d'atracció sobre els nois i noies, alhora que les lectures obligatòries del col·legi aparten uns quants del plaer de llegir. Raons suficients per deixar que els seus gustos es refermin i els facilitem l'accés a una gran oferta de gèneres i opcions variades, en una edat en què els llibres els poden ajudar a descobrir la riquesa de les seves emocions i la diversitat del món.

de 10 anys
a 12 anys

Llegir no és una ximpleria

La televisió, en primer lloc, seguida de la música, el cinema i l'esport, és la gran competidora de la lectura entre els xicots de 10 a 15 anys. El llibre queda relegat a un lloc secundari en l'oci dels nois i les noies d'aquestes edats.

D'acord amb diferents estudis realitzats entre alumnes de Secundària, la televisió ocupa gran part del temps lliure dels nois i noies de 14 a 16 anys. Més de la meitat, pel cap baix, dedica dues hores diàries a la petita pantalla, mentre que un 30% dels de 14 anys passa davant el televisor una mitjana de quatre hores o més cada dia.

Els mateixos estudis fan palès l'escàs interès dels adolescents per la lectura: no més del 40,5% dels alumnes de l'ESO dóna importància a la lectura. L'interès que demostren els alumnes del segon cicle de Primària –dels quals, un 28,2% diu que llegeix cada dia durant les vacances– decau en els cursos posteriors, de manera que només el 19% dels del tercer cicle llegeix durant les vacances, percentatge que baixa fins al 16% entre els alumnes de l'ESO.

I els que llegeixen, per què ho fan? En primer lloc, perquè segons ells és un plaer. És una forma de passar una bona estona i oblidar les fluctuacions de la vida quotidiana: els professors que els “atabalen”, les discussions amb els pares o les sorpreses del seu cos, que experimenta tantes transformacions. “Llegir és com mirar una pel·lícula –diu l'Arantxa, de 15 anys–; amb l'avantatge que, a més a més, ets lliure d'imaginar les cares i els paisatges”.

Dins la pell dels personatges

Els nens i els adolescents tenen la facultat meravellosa de deixar-se emportar per una història, de ficar-se en

la pell dels personatges. S'identifiquen tant amb l'obra que llegeixen, que arriben a pensar que l'han escrita per a ells. Llegir és sentir emocions: riure, plorar, commoure's... L'adolescència és l'edat en què la vida bull. I les novel·les per a aquesta etapa han de tenir les mateixes qualitats de la joventut: per ser eficaces han de ser d'acció ràpida i riques en emocions i sentiments.

Mentre llegeix, l'adolescent desenvolupa la seva imaginació i agafa la personalitat d'herois múltiples: la de nens i gent gran, la de personatges d'avui, d'ahir o de demà. D'aquesta manera, llegir és una manera de multiplicar les vides d'un mateix: plantar cara al perill sense estar amenaçat de debò, viure situacions diferents, patir i guarir-se... És gaudir d'una llibertat formidable, davant dels estereotips que presenta la televisió.

A més, l'oferta és enorme: novel·les històriques amb les quals es viatja al passat; de ciència-ficció, per endinsar-se en el futur; d'aventures, que traslladen als racons més llunyans del planeta. Llegint-les es coneixen altres maneres de viure, de pensar, de sentir, i això permet veure d'una manera diferent la pròpia forma de vida.

Capbussar-se en la realitat

L'adolescència és, a més, l'edat en què la persona s'obre al món, quan descobreix tota la seva bellesa, crueltat i complexitat. S'acaba la innocència de la infantesa: els pares i els professors cauen del pedestal i ja no són el referent. La novel·la és el mitjà ideal per com-

prendre el món, perquè s'hi barregen sentiment, raó i imaginació. Els adolescents necessiten, també, una intriga per implicar-se, però aquesta s'ha de basar en la realitat. La ficció aporta als adolescents llibertat per imaginar, pensar, enfrontar-se i escapar de les imposicions. Els dóna la possibilitat de convertir-se en adults autònoms.

Com ajuden les novel·les mirall

Viure la vida d'altres personatges és més important en una edat en què l'individu es busca a si mateix sense trobar-se del tot, en què l'individu s'enfronta al món adult al qual, d'una altra banda, tem.

Aquesta circumstància és la que explica l'èxit de les novel·les mirall, aquelles en les quals els protagonistes són adolescents d'avui amb els problemes propis de l'edat: dificultats de comunicació, malestar, inquietud de cara al futur, però també amor i amistat.

Llegir aquest tipus de novel·les ajuda els adolescents a conèixer-se millor i a consolidar la seva personalitat: amb elles s'adonen que no són els únics que detesten (momentàniament) els seus pares, ni tampoc els únics que tenen problemes amb els seus millors amics... En les seves pàgines troben allò que senten i no són capaços d'expressar.

La lectura ficció els obre al món i als altres, però és molt més que això. Senzillament, els ajuda a ser ells mateixos. És una aventura cap a l'essencial. ■

Les revistes: mil invitacions a la lectura

És fàcil comprendre l'atractiu de les revistes: són com capses màgiques plenes de sorpreses per a tots els gustos.

I. G. Olasolo

A més, per a totes les edats. No ens estranya que als adolescents els agradi llegir revistes. Són un mitjà de comunicació que encaixa molt bé amb els joves. I tanmateix, ens xoca, tot i que cada cop menys, trobar publicacions periòdiques per a nens i nenes de 7 anys i fins de 4. Potser sembla impossible que hi hagi revistes per a "lectors" de 2 anys. Però existeixen, i el millor de tot és que poden ser d'allò més interessants per als nens, des de tots els punts de vista.

Cants de sirena

Una revista infantil és fonamentalment variada, gràficament atractiva. El nen s'hi sent atret perquè la veu propera, té aparença de modernitat i li permet veure i llegir, aquí i allà, diferents informacions. Pot fer *zapping*!

A vegades, les imatges el sorprenen tant, que vol descobrir-ne la intriga i en llegeix unes quantes ratlles. D'altres vegades, es capbussa en el text. I tornarà a fer-ho, perquè les publicacions periòdiques el citen regularment amb una lectura còmplice.

La premsa, pel seu ritme i vitalitat, aporta al nen el sentit del temps que passa i la possibilitat de lligar la seva pròpia vida i sentiments als dels altres nens de la seva generació. Un llaç d'unió temporal que crea la sensació que no està tot sol en el moment que li ha tocat viure. Les revistes estan en comunicació constant amb la vida, són un "producte" interactiu.

El poder

El poder de la premsa infantil i juvenil rau en la seva seducció: curiosi-

tats, humor, jocs, còmics, notícies, contes, personatges, fotografies, famosos, il·lustracions, retallables, cartes, concursos, manualitats, descobriments...

Un puzzle de finestres obertes, a la mesura del lector, que li permet explorar fora i dins de "casa seva". I en conseqüència, un mitjà ple de possibilitats per ensenyar, informar, formar i divertir nens i joves d'una manera intel·ligent.

La idea de revista infantil educativa no és nova. N'hi ha arreu del món, des de fa temps: França, Itàlia, Estats Units, Argentina, Espanya... compten amb una gran tradició de revistes infantils, i funcionen!

Filles d'un déu menor?

No, si parlem de les revistes per a nois i noies fetes per professionals capaços d'acoblar en l'estructura d'una publicació periòdica els continguts més interessants per enriquir el desenvolupament global dels seus lectors en cada etapa, amb una sèrie d'ingredients que les converteix en una lectura regal. Regal per a la vista, l'esperit i la ment.

Què pot aportar una revista?

Depèn de l'edat dels lectors. Perquè l'adequació de cada revista a l'edat del nen és fonamental. L'infant evoluciona ràpidament, i la publicació li queda petita.

La segmentació per edats de la premsa infantil i juvenil és necessària, la qualitat i la perfecta comunicació també.

Un "lector" de 2 o 3 anys, amb la seva revista i al costat d'un adult, pot

iniciar-se en la lectura d'imatges, ampliar el vocabulari, aprendre els colors, fer servir les mans per jugar o manipular, escoltar les primeres històries... Passar una estona molt feliç. Tot en el mateix puzzle, en la mateixa suma de seccions.

Una revista, des d'edats molt primerenques, pot arribar a afavorir un compromís amb la lectura per a tota la vida. Un compromís que es farà ferm quan, **abans de saber llegir**, descobreixi el gust dolç dels contes, l'agredolç d'algunes històries, el salat dels còmics, el refrescant dels jocs...

Als 7 anys, una revista l'empenyerà a avançar com a lector, perquè li facilitarà la lectura amb textos curts, clars, amb nombrosos temes i activitats i l'important suport de la imatge.

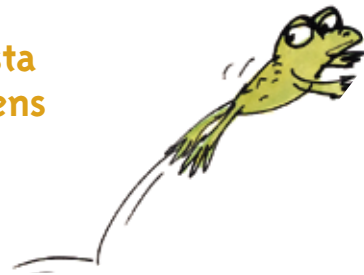
D'aquesta manera, **el lector fet** que té un peu posat en l'adolescència es reconciliarà amb la lectura abans que amb la resta del món, si la seva revista entén els seus problemes, el deixa volar en l'espai fascinant de la seva edat, l'ajuda a tenir criteri, demana la seva opinió, el sorprèn amb la bellesa del món, desperta la seva curiositat, el fa riure, el meravella amb la tècnica, el respecta i demana respecte...

Les revistes tenen el privilegi d'arribar a fer-se amigues dels lectors i quedar amb ells cada mes per anar al cinema o al fons del mar a explorar els abismes, a somiar o aprendre que aquests dibuixets són paraules i que volen dir "pare" i "mare".

Les revistes infantils són, sens dubte, aliades dels pares i dels professors, i una assegurança a tot risc per embarcar en l'aventura de la lectura. ■

“La il·lustració és un pur plaer”

L'il·lustrador Emilio Urberuaga diu en aquesta entrevista que no es troba diferent quan fa il·lustracions per a nens i quan en fa per a adults. El text és allò que el guia, l'únic límit que té en la seva feina.

En un llibre, la il·lustració és una lectura més. Però amb un límit imposat per l'il·lustrador, puntualitza Emilio Urberuaga. “L'il·lustrador és un lector privilegiat que crea unes imatges, una forma de veure les coses que després imposa a la resta dels lectors”, explica. Aquest no ha estat el cas, però, del personatge més popular al qual ha posat cara. Manolito Gafotas ja existia en la imaginació popular abans que Urberuaga il·lustrés els llibres d'Elvira Lindo. El noi de Carabanchel va néixer a la ràdio i la seva fesomia, encara que difosa, ja era present en la ment de molts seguidors de les seves peripècies. El repte per a Urberuaga era, aquest cop, impedir que la concepció que ell fes del personatge esmicolés la dels altres; per això va recórrer a un dibuix senzill, de traç ràpid, que evita els detalls amb la finalitat d'encaixar

amb la imatge preconcebuda que ja en tenien molts lectors potencials. Però Manolito Gafotas és una excepció. L'il·lustrador confessa que no s'ha sentit mai limitat en la realització de la seva feina: ni per l'editor —treballa, entre altres editorials, per a Gallimard, Bayard i Autrement, a França, i per a Alfaguara, Anaya i SM, a l'Estat espanyol—, ni tampoc pel destinatari.

“No sóc diferent quan faig coses per a nens i quan en faig per a adults”, assegura Urberuaga, qui es declara enemic de teoritzar sobre les característiques que han de complir les il·lustracions en funció de l'edat del lector. De fet, per a ell, un dels mals que afligeixen la literatura infantil en aquests moments consisteix en el fet de ser “tan excessivament didàctica, ho dona tot tan mastegat, que perd tota la màgia”. I des del seu punt de vista, “en una il·lustració pot haver-hi moltes històries, l'autor pot donar llibertat a un munt

de coses, però no s'han de buscar tres peus al gat, ni fer-ne una tesi: és una forma d'expressió, és un pur plaer, i no hi ha més enllà”.

Tan sols el text li imposa límits. Li diu què ha de fer. “Si és llarg, et condiciona més perquè insisteix més en els detalls, i la il·lustració aleshores l'acompanya i prou”. Tot i això, les opcions són diverses. “És com si l'autor —explica Urberuaga— et proporcionés una sala d'estar: pots limitar-te a decorar-la, però a vegades també et posa a l'abast passadissos per on pots anar amb tota llibertat”. L'extrem oposat el representen els àlbums il·lustrats, en què els textos, breus i sense descripcions, “són tan oberts que la il·lustració és la conductora i, a vegades, fins i tot crea la història, mentre que la lectura és un complement”.

Admirador de la pintura de Matisse i de Manet, i de l'il·lustrador André François, a Emilio Urberuaga li hauria agradat il·lustrar *La rebel·lió dels animals* i *La metamorfosi*, dues obres que rellegides en la maduresa no semblen pas les mateixes que va descobrir en la joventut. En aquells anys, Demian, de Hermann Hesse, fou decisiu. Les seves pàgines li van encomanar el gust per la lectura, una afició que “no pot inculcar-se per decret, perquè llegir no és fàcil, per molt que la recompensa sigui enorme”. ■

Entrevista amb Jordi Sierra i Fabra

Autor

“Llegint vaig sortir de la misèria i vaig ser capaç de complir el meu somni”

És un dels autors de literatura juvenil més prolífics i premiats del panorama català i espanyol. Escriu des que tenia 8 anys perquè necessita fer-ho cada dia, sense plantejar-se més objectius que passar-ho bé escrivint.

Escriure és, per a Jordi Sierra i Fabra, una necessitat. Un defecte físic i un accident greu l'hi van empènyer des de molt petit, quan no va trobar una altra manera de comunicar-se amb els altres que agafar ploma i paper. Als 8 anys començà a escriure les primeres obres, que ell mateix enquadernava i que encara avui conserva. La vocació d'escriptor es va reforçar passats els 12, per despit, després que la seva professora de Literatura es burlés de les seves pretensions literàries. Llavors es va imposar el repte d'escriure un “llibre de debò”, i en un parell d'anys en va acabar un de 500 pàgines. Ara ja no en tenia cap dubte: podia i seria escriptor.

Des de llavors no ha parat. Ha provat tots els gèneres, abordat els temes més diversos i guanyat un gran nombre de distincions i premis literaris. S'ha convertit en un dels més populars autors espanyols de literatura infantil i juvenil. Els nois el coneixen i el respecten. Quan poden veure'l –i és sovint, perquè Jordi Sierra i Fabra fa a l'any més d'un centenar de xerrades d'animació a la lectura a l'escoles–, li diuen que

és un “paio legal” i un adult en qui es pot creure. El secret? “Els dic que si no llegeixen, als 30 anys seran idiotes; que el que estudies se t'oblida però que el que llegeixes no... Els parlo de la meua vida –explica l'autor–, que llegint vaig sortir de la misèria, d'un barri marginal, i vaig ser capaç de fer realitat el meu somni”.

I és que la vida de Jordi Sierra i Fabra dóna per a molt. Es va criar en una família sense recursos (“i sense televisió”, recalca) i va haver de posar-se a treballar quan no era més que

**“Als nois i les noies,
els dic que allò
que estudies
se t'oblida, però allò
que llegeixes no”**

un adolescent. Els tebeos de *Flash Gordon* i *El Capitán Trueno*, i els llibres de Silver Kane, Donald Curtis o Fidel Prado –pseudònims d'autors espanyols que després ha conegut personalment– eren la seva gran

evasió. Els devorava. En llegia un o dos cada dia. Eren novel·les barates, de l'oest o de gàngsters, que bescanviava en una llibreria de segona mà o comprava a cal drapaire a canvi de pa sec que recollia entre els veïns. Va ser comentarista de música, periodista de ràdio, director de revistes... fins que ho va deixar tot per dedicar-se exclusivament a escriure i a viatjar, la seva segona passió.

Viatja tot l'any, llevat de l'estiu, i escriu cada dia, allà on sigui, compulsivament, generalment amb música a tot volum. “Quan escric no em proposo objectius: només ser feliç i passar-ho bé”, confessa. Diu que es planteja la vida com una escala: “El primer esglaó és escriure, perquè sento la necessitat de fer-ho; el segon, publicar el llibre; després, que es vengui, el llegeixin i sigui útil, i en darrer lloc, que em paguin. Si el procés fos a la inversa, seria un mercenari”.

“Escric el que sento, quan ho sento i com ho sento”, afirma amb determinació. “Sense pensar en el destinatari. L'editorial és la que s'encarrega de posar després per a quina edat

Jordi Sierra i Fabra, envoltat de nens i nenes, durant el lliurament d'un premi literari.

es recomana el llibre”, afegeix. Això no vol dir que no treballi les obres. Admet que, a vegades, n’escriu algunes en menys d’una setmana. Però en contra del que diuen els seus

**“Escric el que sento,
quan ho sento
i com ho sento,
sense pensar
en el destinatari”**

detractors, el treball previ que hi ha al darrere és enorme: “Per escriure *Camps de maduixes* [Cruïlla] vaig

necessitar 4 anys d’investigació sobre les drogues de disseny, un tema que llavors era tan nou... El preguió de *Les noies de Filferro* [Alfaguara-Grup Promotor] em va portar més de 10 anys”, es defensa. Una altra obra que li va suposar una dedicació a fons és *El fabulós món de les lletres* [SM], un llibre que és, en si mateix, una lliçó d’animació a la lectura, i que considera especial, per bé que per a ell tots els seus llibres són com fills “únicos, perquè en cadascun –diu– arrisco molt, busco fórmules noves, representen una evolució”.

Aquesta recerca sens fi de noves fórmules ha conduït Jordi Sierra i Fabra a la Xarxa. Ha estat el primer autor

de l’Estat espanyol que ha “penjat” un llibre a Internet, una aventura que ha tingut un èxit enorme. Ara, malgrat l’extraordinària difusió que permeten les noves tecnologies, Jordi es declara un amant del llibre com a suport –“es llegeix, però també es toca”–, i per això publica també en paper les obres que té a Internet.

Els projectes de Jordi Sierra i Fabra no tenen fi. Cinema i televisió comparteixen l’horitzó amb la publicació de noves històries. A Catalunya i a Espanya té infinitat de compromisos, però també a Hispanoamèrica, on obté un gran èxit amb obres originals, sobretot a Mèxic, Colòmbia, Equador i Xile. ■

Entrevista amb el doctor Jaime Campos

Neuròleg

“La lectura exigeix un aprenentatge conscient”

A diferència del llenguatge oral, que es du a terme d'una forma automàtica, la lectura, diu el doctor Campos, exigeix un aprenentatge conscient perquè els elements visuals es converteixin en fonemes.

P. Quines circumstàncies es donen en el cervell d'un infant perquè sigui capaç de llegir?

R. Els primers anys de vida d'un infant estan dominats per un seguit de dades anatòmiques i funcionals que, a través del procés de maduració neurològica, expressen l'enriquiment progressiu de la conducta. Es tracta d'un període de temps que abraça dels 0 als 6 anys.

Aquest enriquiment progressiu, en qualitat i quantitat, de qualsevol forma de conducta es realitza en un període de temps en què el cervell és especialment sensible a qualsevol mena d'estímul. Això suposa l'organització d'una sèrie d'estructures cerebrals en xarxes informàtiques de neuròglia, que tenen la missió de transmetre i emmagatzemar informació. Així, de manera progressiva i jerarquitzada, van apareixent formes de comportament que comencen essent parcials i que, a través de l'enriquiment progressiu (maduració), permetran l'aparició d'altres activitats, cada cop més elevades, en dues fases successives: una de

preparació i una altra d'adquisició. Una característica diferencial de la conducta humana és el llenguatge. Aquesta funció cerebral apareix, com totes les conductes, de manera jerarquitzada, i el primer graó és la identificació dels diferents elements sonors que el caracteritzen, els anomenats fonemes, el segment més elemental del llenguatge i la base del sistema lingüístic.

P. L'adquisició del llenguatge és automàtica, però la de la lectura no ho és...

El procés per identificar una paraula comporta descompondre-la en unitats fonèmiques. En el llenguatge parlat és fàcil perquè, efectivament, es du a terme d'una manera automàtica a través d'un entrenament simple de repetició de les paraules. En la lectura, el procés és més complicat, exigeix un aprenentatge conscient en el qual els elements visuals alfabètics (lletres=fonemes) s'han de convertir en un codi. El fenomen de l'aprenentatge, qualsevol que sigui, suposa un seguit d'operacions que tenen la finalitat d'acumular dades

que es puguin tornar a fer servir a llarg termini.

Aquest procés depèn essencialment de la memòria i de l'atenció, i permet pas-

“La intel·ligència és independent de la funció lectora”

sar les experiències de la situació de “curt termini” (segons) a la de “llarg termini”, i això vol dir un emmagatzemament i una consolidació de dades. Per això, l'infant ha de reconèixer l'estímul i admetre'l (input), aprehendre'l semànticament i decidir emmagatzemar-lo. Això suposa una organització cognitiva d'aquests estímuls, i no tan sols un esforç de retenció de dades mitjançant una repetició deliberada. És a dir, que mitjançant l'aprenentatge es configura un procés continuat, en el qual s'opera amb tot tipus de dades que condicionen la formació d'engrames, que són informacions organitzades de forma persistent dins el cervell i que constitueixen la base de la

conducta “intel·ligent”.

Tot procés de llenguatge parlat, llegit i escrit està supeditat a la integritat d'una sèrie d'estructures especialitzades en diferents regions cerebrals, i això de manera no simètrica lateralitzada, és a dir, que hi ha zones específiques predeterminades per a les diferents funcions cerebrals, però tenint en compte que la transmissió d'informació entre els dos hemisferis cerebrals permet una actuació global més concertada.

Les diverses teories sobre l'aprenentatge de la lectura assenyalen l'escassa importància dels analitzadors sensorials; en canvi, la formació d'una consciència metalingüística seria essencial, en especial la fonèmica-fonològica, que permet passar el grafema (lletra) de l'aspecte perceptiu-visual al lingüístic. En aquest procés, després de l'adquisició de segmentar en fonemes les paraules, apareixeria progressivament el discurs o la possibilitat de formar frases concretes i donar-los una estructura gramatical (morfosintaxi) i un significat

ALBERTO GARCÍA

(semàntica). A aquest procés de descodificació, en segueix un altre de codificació de la paraula identificada, i aquest procés elemental de consciència fonològica, si no està intacte, impedeix el pas als següents elements del procés lector, encara que aquests no en siguin afectats.

El procés fonològic es recolza en diferents estructures cerebrals. La identificació visual dels fonemes es produeix en la escorça cerebral extraestriat del lòbul occipital; el processament fonològic, a nivell de la circumvolució frontal inferior, en l'àrea de Broca, mentre que l'accés al significat involucra, sobretot, la circumvolució temporal superior i, en part, les circumvolucions temporals mitjana i supramarginal. En aquesta organització, hi ha diferències entre els nens i les nenes, ja que en elles s'activa també la circumvolució frontal inferior dreta, i això suposaria una funció bilateral per al processament fonològic i explicaria que els problemes de llenguatge siguin més freqüents en els nois. A manera de conclusió,

podríem dir que perquè el cervell d'un infant sigui capaç de llegir, ha de tenir uns circuits intactes anatòmicament i funcionalment, que permetin un entrenament del processament fonològic que, tot i que depèn de factors de maduració neurològica, està en part influenciat per un sistema d'aprenentatge a través de l'escolarització, la qual cosa vol dir la possibilitat d'establir normes preferencials en la didàctica de la lectura.

P. La lectura i l'escriptura són inseparables?

R. La lectura és una activitat de descodificació de signes escrits que té la finalitat de comprendre el significat d'un escrit. L'escriptura té la funció de transmetre un missatge escrit i, per executar-la, cal una planificació del missatge, la construcció d'aquest missatge fent servir paraules i frases a través d'una execució motora. En aquesta execució motora, no s'ha confondre la motricitat gràfica amb la general. És una pràxia especialitzada que no s'ha d'incloure dintre de les constructives, ja que l'escriptura consti-

tueix un sistema figuratiu d'abstracció simbòlic, que té les seves pròpies lleis i requereix una avaluació específica.

P. Els nens i les nenes comencen a llegir als 6 anys. Aquesta és l'edat idònia?

R. Ja fa anys, la Dra. Liberman va demostrar que els nens i les nenes adquireixen consciència de l'estructura fonològica de les paraules parlades entre els 4 i els 6 anys. Ara bé, mentre tan sols el 17% dels nens de 5 anys d'edat van ser capaços d'assenyalar els sons que sentien en una seqüència de paraules, cap dels que tenien 4 anys en va ser capaç, mentre que un 70% dels de més de 6 anys sí que ho van fer i amb això van mostrar que tenien consciència fonològica. És a dir, a partir dels 6 anys seria l'edat escaient per començar a llegir, la qual cosa no implica que no es puguin utilitzar estratègies que incitin a aquest aprenentatge d'una forma plaent. El millor predictor de la capacitat de llegir d'un infant és conèixer el grau de la seva consciència fonèmico-fonològica.

P. Quan es produeix el "miracle" de llegir, quines capacitats desenvolupa?

R. Com ja he dit, a través de la descodificació fonèmica, converteix els conceptes perceptivo-visuals en uns altres de lingüístics, recodifica les lletres/paraules i les transforma en fonemes, les seqüència ortogràfica-ment, les estructura gramaticalment (morfosintaxi)

i en comprèn el significat (semàntica).

P. Aquesta tasca mental els entrena per a ser més intel·ligents?

R. Les capacitats que es desenvolupen a través de la lectura són essencialment la capacitat comprensiva, que seria l'objecte primari en l'ensenyament de la lectura, i un procés creatiu crític que permet crear a través del que s'ha llegit prèviament, a través de l'experiència personal de l'individu. La intel·ligència és independent de la funció lectora, com ho prova l'existència de persones amb talents excepcionals diversos i que no sabien llegir.

P. La condició perquè un nen llegeixi és que li llegeixin?

R. És clar que l'estimulació del plaer de llegir, dintre del context del qual estem parlant, potenciant la consciència fonològica del menut mitjançant l'entrenament de competències metalingüístiques i respectant els seus ritmes biològics de maduració, ha de ser necessàriament un condicionant molt positiu per a l'aprenentatge de la lectura.

En aquest sentit, les revistes gràfiques destinades als nens poden implicar un avantatge inicial, ja que es reforçaria la motivació en virtut de les seves característiques especials: associació d'imatges fotogràfiques, textos més curts, possibilitat d'utilitzar-les de manera discontinua, similitud amb el material gràfic que fan servir els pares, que normalment llegeixen més revistes que no pas llibres, etc. ■

«**M**oltes vegades
em pregunten
per què llegir és tan bo
i sempre contesto
el mateix: llegir és
l'única manera
que conec de viure mil
vides. Avui sóc pirata;
demà, espia; l'endemà,
princesa. “I no és
el mateix veure
una bona pel·lícula?”,
em pregunten encara.
I jo: no, no és
el mateix, perquè
veure una pel·lícula
és un acte passiu,
mentre que llegir
és actiu.»

Carmen Posadas

